

Strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune – høringsforslag

Lørenskog
kommune

Innhold

Forord	3
1. Introduksjon.....	4
1.1 Hva er naturmangfold, og hvorfor er det viktig?	4
1.2 Naturmangfoldet i Lørenskog.....	6
1.3 Hvordan leser du denne strategien?	7
2. Formålet med strategien	7
2.1 Bakgrunn for strategien.....	8
2.2 Muligheter og utfordringer for forvaltningen.....	8
2.3 Mål og fremgangsmåter	10
3. Internasjonale, regionale og lokale føringer	13
3.1 Internasjonale føringer	13
3.2 Nasjonale føringer	14
3.3 Lokale føringer.....	16
4. Kommunens roller og virkemidler.....	18
4.1 Juridiske virkemidler	18
4.2 Økonomiske virkemidler.....	20
4.3 Virkemidler i egen organisasjon	21
4.4 Nettverk og samarbeid.....	22
Begrepsliste	23
Vedlegg.....	25
Referanser	26

Forord

Forklaring: forordet skrives ferdig etter høringsrunden.

Naturen gir oss mat, medisiner, rent vann og ren luft. Den gir oss også materialer for å lage hus, medisiner og smarttelefoner. I tillegg får vi andre goder som naturopplevelser, læring og bedre helse. Naturmangfold i seg selv er et naturgode. Det er derfor nødvendig å styrke og ivareta naturområder og økosystemer som gir oss disse naturgodene.

Strategi for naturmangfold er et verktøy som skal bidra til at naturen i kommunen ivaretas gjennom kunnskapsbasert forvaltning. Strategien er overordnet og langsiktig og vil oppdateres ved behov. Det er særlig viktig at strategien vurderes og oppdateres ved rullering av kommuneplanen. Strategien vil være grunnlaget for planer og prosjekter som handler om naturmangfoldet i kommunen. Tilhørende handlingsplaner med tiltak vil rulleres jevnlig.

Takk til Miljødirektoratet for økonomisk støtte, veiledning og bistand til å lage strategien. Vil vi også takke flere kommuner som har laget en plan for naturmangfold for støtte, tips og gode ideer. Vi vil også takke alle dere som har kommet med innspill om naturen underveis i arbeidet.

Forklaringer på ulike begreper finner du bakerst i strategien.

1. Introduksjon

Naturen er vårt livsgrunnlag og opphavet til all verdiskaping og velferd, men den er under sterkt press fra mange hold. Vi må ivareta naturen for dens egenverdi, og for oss selv.

Vi har et rikt naturmangfold i Lørenskog, men kommunen har høy befolkningsøkning med tilhørende utbyggingspress. Arealer er en begrenset ressurs. Det vil alltid være interessekonflikter ved arealbruk, og det er ikke kostnadsfritt å bygge ned eller ødelegge natur. Derfor er det viktig å synliggjøre naturverdier, slik at naturen ikke taper for andre hensyn og interesser. Naturen skal forvaltes etter naturmangfoldloven slik at arter, naturtyper og økosystemer ivaretas i sine utbredelsesområder. Dette gjelder all natur, ikke bare det som er truet, eller det vi har en økonomisk interesse av å bevare. Hvert enkelt tiltak og inngrep i naturen har begrenset effekt, men samlet sett fører det til at naturmangfold går tapt.

Endringsblindhet, der vi ikke legger merke til gradvise endringer, er noe alle har. Ved at referansepunktet vårt for hva som er normalt endrer seg over tid, gjør at vi kollektivt godtar en stadig dårligere tilstand for naturen. Ved å vite hva som fantes før, hva vi har nå og effekten av hva vi planlegger fremover, vil det være lettere å synliggjøre den effekten våre avgjørelser har på naturmangfoldet.

Strategien for naturmangfold i Lørenskog kommune er sektorovergripende. Den bygger oppunder lokale, regionale, nasjonale og internasjonale mål om å stanse tapet av naturmangfold. Strategien vil være viktig i arbeidet med å bevare og restaurere (reparere) naturområder, identifisere tiltak og skjøtselsbehov, kartlegge og kommunisere.

Strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune vil sikre at vi alle jobber i samme retning for å ivareta naturen i kommunen gjennom kunnskapsbasert forvaltning. Strategien bidrar også til bedre lokal forankring av målet om å stanse tapet av naturmangfold, og gir oversikt over føringer, virkemidler og kunnskap om naturverdier. Ved å være felles og retningsstyrende, vil strategien bidra til økt forutsigbarhet i beslutningsprosesser der ulike interesser avveies, også naturmangfold. Strategien bygger blant annet på kommuneplanen, og andre kommuners erfaringer med å lage og følge opp planer for naturmangfold.

1.1 Hva er naturmangfold, og hvorfor er det viktig?

Naturmangfold inkluderer biologisk, landskapsmessig og geologisk mangfold, og økologiske prosesser.

Biologisk mangfold er variasjonen i alt liv, fra gener til arter og økosystemer. **Landskapsmessig mangfold** er variasjonen i naturtyper der det biologiske mangfoldet lever, og sammenhengen mellom de ulike naturtypene. Fra myr, skog og innsjøer til kulturlandskap og hager. Grunnlaget, bokstavelig talt, for både landskapsmessig og biologisk mangfold, er geologisk mangfold. Kunnskap om geologisk mangfold kan derfor i mange tilfeller brukes til å forutsi biologisk mangfold. **Geologisk mangfold** er variasjon i berggrunn, mineraler, løsmasser, landformer og prosessene som skaper og former dem.

Økologiske prosesser er samspillet mellom de ulike formene for mangfold. De økologiske prosessene i naturen inkluderer alt fra de mindre og lokale prosessene som fotosyntese og nedbryting av dødt materiale, til globale prosesser som vannets kretsløp der vann fordampes og danner skyer, regner ned og filtreres gjennom bakken.

En vanlig måte å synliggjøre og verdsette hva naturen betyr for oss mennesker, er ved å definere **naturgoder**, også kjent som økosystemtjenester (IPBES, 2022). Det er alle goder, tjenester og produkter vi får fra naturen. I tillegg til at naturen har verdi for oss, har den også **egenverdi**. Det vil si at den har verdi i seg selv og en rett til å eksistere, uavhengig om det er til nytte eller ulempe for oss. Egenverdi og naturgoder som er vanskelig eller umulig å sette en økonomisk verdi på, må også få plass i beslutningsprosesser (IPBES, 2022).

For at vi skal kunne forstå hva slags verdier vi snakker om, må vi bruke felles begreper som inkluderer alle former for naturverdier. FNs naturpanel har derfor laget et nytt og omfattende sett med begreper og indikatorer for naturverdier som inkluderer alt fra verdenssyn og kunnskapsverdier til grunnleggende og spesifikke verdier (IPBES, 2022). Se detaljer i kapittel 1.2 i vedlegget til strategien.

Naturgoder deles ofte opp i fire ulike typer tjenester: grunnleggende, forsynende, regulerende og kulturelle. **Grunnleggende tjenester** er ikke alltid åpenbare, men inkluderer prosesser og produkter som alt annet er avhengig av. De er også kjent som støttende tjenester. Eksempler er oksygenproduksjon, næringskretsløp, nedbryting av dødt organisk materiale, jorddannelse eller vannsyklusen. **Regulerende tjenester** påvirker oss direkte, og vi legger særlig merke til dem når de ikke fungerer som de skal. Eksempler er pollinering, flomregulering, karbonlagring eller rensing av vann og luft. **Forsynende tjenester** er mer håndfaste og lettere å sette en prislapp på, siden det er ting vi benytter direkte. Eksempler er mat, drikkevann, materialer eller brensel. **Kulturelle tjenester** er rett og slett resten; alle de ikke-materielle tjenestene vi får fra naturen. Eksempler kan være konkrete som utdanning og vitenskapelige oppdagelser. De kan også være personlige og sosiale som opplevelser, inspirasjon, rekreasjon, identitet og kulturarv.

1.2 Naturmangfoldet i Lørenskog

Lørenskogs naturmangfold er fordelt i skogen, byggesonen og kulturlandskapet. Kommunen er todelt, med store skogsområder i sør og kulturlandskap og byggesone i nord.

Over halvparten av kommunens areal er **skog** og det meste ligger innenfor markagrensa og er på privat grunn. Av kommunal skog har vi flere mindre områder, der de fleste er små skogholt i bebyggelsen. Marka er et viktig natur- og friluftslivsområde, og [deler av Østmarka ble nasjonalpark i 2023](#). Skoglandskapet består av hovedsakelig næringsfattige bergarter, men det karakteristiske landskapet med de nord-sørgående åsryggene og dalene gir opphav til et stort naturmangfold. Mye av skogen i Lørenskog er gran- og furuskog med innslag av løvskog og myr. Det er flere viktige naturtyper i skogen, som for eksempel gammelskog og fisketomme vann. Mye av det biologiske mangfoldet og de truede artene i kommunen finnes i skogen, og da særlig i gammelskog.

Mellom skogen og byggesonen ligger **kulturlandskapet**. Kulturlandskapet og store deler av byggesonen ligger under marin grense, og består av leire og løsmasser. Her finner vi matjord av høy kvalitet og et mosaikkpreget landskap med flere viktige naturtyper. Blant annet har vi elvesletter, ravinedaler, gamle trær, amfibiedammer, slåttemark og naturbeiter i kulturlandskapet.

Byggesonen nord i Lørenskog er delt av to gjennomfartsårer, en for tog og en for bil, mellom Oslo i vest og Lillestrøm i øst. I og langs byggesonen finner vi nærnaturen. Den er grunnlaget for mange naturopplevelser og aktiviteter, og er viktig for innbyggerne. Nærnaturen er også en viktig del av naturmangfoldet, overvannshåndteringen og karbonlagringen i kommunen. Den består av små skogholt, parker, gamle trær, vegkanter, vann og bekkedrag og huser mange arter og naturtyper.

Vi har mye ferskvann i Lørenskog – hele fem prosent av kommunens areal. Elver, bekker og innsjøer er en viktig del av naturmangfoldet, og må tas vare på og styrkes. Tilgangen på åpent vann i nærområdet er også viktig for helse og trivsel (Venter, Figari, Krange, & Gundersen, 2023). Det meste av vannet er i alle innsjøene og tjernene i marka, men Lørenskog har også flere viktige vassdrag og blågrønne korridorer i kulturlandskapet og byggesonen. Blant annet Ellingsrudelva, Langvannet, Vesletjern, Losbyelva, Fjellhamarelva og alle sidebekkene. I områder der skogsområdene er små og fragmenterte, som i byggesonen og i kulturlandskapet, er kantvegetasjonen langs vassdrag viktige levesteder og vandringskorridorer for arter i og ved vannet. Tettheten av fuglereir i kantvegetasjonen langs norske vassdrag kan være like stor som i en tropisk regnskog (NVE, 2019).

Det er registrert flere tusen arter i Lørenskog de siste 200 årene (Artsdatabanken, 2023). Noen av artene er uønskede fremmede arter som vi må begrense og bekjempe. Andre arter har vi et ekstra ansvar for, blant annet fordi de er sjeldne og truet av utryddelse eller har lovfestet beskyttelse. Litt over tre prosent av kommunens areal er

vernet (SSB, 2023). To naturreservater ligger i sin helhet i Lørenskog, Styggvassdalen og Tretjernhøla, og Ramstadslottet naturreservat deler vi med Rælingen kommune. En mindre del av Østmarka nasjonalpark ligger også i Lørenskog. I tillegg har vi to vernede trær i byggesonen.

Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet i kommunen er [oppsummert i et forprosjekt fra 2021](#). Les også mer om naturmangfoldet i Lørenskog i kapittel 1 i vedlegget til strategien, og se samlet og oppdatert kunnskapsgrunnlag på nett [[lenke til nettside basert på informasjonen i forprosjektet](#)] Forklaring: lages våren 2024.

1.3 Hvordan leser du denne strategien?

Strategien beskriver Lørenskog kommunes langsiktige mål for naturmangfold og naturforvaltning, hvordan vi skal nå disse målene, hvilke virkemidler vi har og hvilke føringer som ligger til grunn. Strategien er kortfattet og på et overordnet nivå.

Siden strategien er overordnet og kortfattet, er utfyllende informasjon om enkelttemaer samlet i et vedlegg. Vedlegget vil revideres samtidig med strategien, men kan også oppdateres dersom det kommer nye lover, føringer eller liknende.

Tilknyttet strategien for naturmangfold er det flere handlingsplaner, både eksisterende og fremtidige, med konkrete tiltak for ulike tema og innsatsområder. Tiltakene vil bidra til at vi når målene satt i strategien. Handlingsplanene vil rulleres hyppigere og uavhengig av strategien, og kan tilpasses og oppdateres ved behov.

I tillegg er det et heldigitalt kunnskapsgrunnlag om naturmangfoldet i kommunen. Kunnskapsgrunnlaget skal oppdateres kontinuerlig når ny kunnskap foreligger. Den ene delen av kunnskapsgrunnlaget er et kart over naturmangfoldet i kommunen, og den andre delen er en nettside der alle rapporter og kartlegginger av naturen i kommunen ligger offentlig tilgjengelig.

Enkelte fagbegrep er beskrevet i en liste som du finner bakerst i strategien.

2. Formålet med strategien

Formålet med strategien er å være et felles, retningsgivende verktøy for alle prosesser, beslutninger og tiltak som kan påvirke naturmangfoldet i kommunen. Et viktig aspekt med strategien er å styre forventninger og gi lokal forankring og eierskap til avgjørelser knyttet til vern og bruk av natur. Ved at kommunen kommuniserer på en forståelig måte hvorfor det er problematisk at natur ødelegges og forsvinner, vil tiltakene som foreslås og iverksettes bli sett på som løsninger og ikke som problemer. Strategien vil dermed

bidra til å gi mer forutsigbarhet og være et godt grunnlag for avveininger av naturhensyn i beslutninger.

Strategien vil bidra til en kunnskapsbasert og naturvennlig forvaltning, blant annet gjennom gode og riktige valg for arealbruk i tråd med krav, mål og prinsipper i naturmangfoldloven. Den vil også bidra til å legge til rette for å oppdatere og utvide kunnskapsgrunnlaget om naturmangfoldet, gode kartløsninger og godt samarbeid mellom kommune, grunneiere, næringsliv og brukere.

2.1 Bakgrunn for strategien

Over hele verden forsvinner naturmangfoldet i et stadig økende tempo (IPBES, 2019). Siden naturen er vårt livsgrunnlag, truer tapet av naturmangfold samfunnet, vår helse, velferd og fremtidig verdiskaping. Intakt og velfungerende natur er for eksempel noe av det viktigste for både å begrense klimaendringene og for å håndtere konsekvensene. I 2022 vedtok Norge en internasjonal avtale som skal bidra til å stoppe og reversere tapet av naturmangfoldet, kalt naturavtalen. Naturavtalen er et godt rammeverk for hvordan vi bør jobbe med å ivareta naturmangfoldet på alle nivåer – i verden, Norge og Lørenskog – men mye av kunnskapsgrunnlaget vårt om naturen er utdatert eller mangler.

En strategi for naturmangfold er et stort skritt i riktig retning for å koordinere og trappe opp arbeidet med å stoppe og reversere tapet av naturmangfoldet i kommunen. Det å lage en strategi for naturmangfold er også i tråd med kommunens visjon, satsingsområder, planstrategi og kommuneplan. Strategien vil bidra til å spisse innsatsen og forankre arbeidet.

Lørenskog kommune har allerede gjort flere grep for å ivareta naturmangfoldet i planverket vi har i dag. For eksempel i arealstrategien ligger markagrensa fast og veksten skal skje innenfor den avgrensede byggesonen. Kommuneplanen gir også et godt grunnlag for å ivareta naturen i kommunen, og vil ved neste rullering forsterkes ytterligere, blant annet med utgangspunkt i strategien for naturmangfold og kontinuerlig oppdatert kunnskap. Kommunen har også flere andre planer som bidrar til å ivareta naturmangfoldet vårt, men som med fordel kan forsterkes ytterligere ved å legge strategien for naturmangfold til grunn ved neste rullering. Se utvalgte strategier, planer og prosjekter i kapittel 2.3 i vedlegget til strategien.

2.2 Muligheter og utfordringer for forvaltningen

En variert og livskraftig natur er mindre sårbar og avgjørende for å ivareta naturmangfoldet og ha en bærekraftig utvikling.

FNs naturpanel har identifisert fem hovedtrusler mot naturmangfold, alle menneskeskapte. Arealendringer er den største trusselen, etterfulgt av overforbruk av

naturressurser, klimaendringer, forurensning og spredning av fremmede arter. I tillegg er kunnskapsmangel, endringsblindhet, manglende rutiner, og manglende ansvar og samarbeid faktorer som bidrar til tapet av naturmangfold. Alle truslene er problematiske i seg selv, og de forsterker ofte hverandre (IPBES, 2019). Siden naturen er grunnlaget for at vi kan leve, og leve godt, er trusler mot naturmangfoldet også trusler mot oss selv. Les mer om trusler mot naturmangfoldet i kapittel 1.3 i vedlegget til strategien.

Naturen bygges ned bit-for-bit, også her i Lørenskog, og den samlede belastningen av alle **arealendringene** påvirker naturmangfoldet svært negativt (Miljødirektoratet, 2023a). Kommunene forvalter det meste av arealene i Norge, og vi har dermed en svært viktig rolle i å styre arealbruk og ivareta naturmangfold gjennom vår forvaltning. For å snu trenden må vi vurdere totaleffekten av enkeltbeslutninger. Da må vi ha kunnskap om naturen, og om utviklingen av naturens tilstand.

I årene som kommer vil **naturregnskap** og **planvask** være viktige verktøy for å ivareta naturen – også i Lørenskog. Naturregnskap vil bidra til å synliggjøre konsekvensene av beslutninger om å bygge ned natur, verdien av naturgoder, tilstand og utvikling over tid. Planvask er viktig for å vurdere og eventuelt omregulere arealer og dermed unngå nedbygging av natur.

Når naturen degraderes, stykkes opp og forsvinner, ødelegges naturtyper, økosystemene og naturgodene vi og andre arter er avhengige av. For å ivareta arter og naturtyper i Lørenskog, må vi jobbe for å forbedre tilstanden både for det som allerede er truet, samtidig som at vi unngår at mer blir truet. Nøkkelen for å ta vare på naturgoder, arter og naturtyper, er å ta vare på naturområder. Naturen bør derfor legges premisser for utbyggingen, og ikke omvendt. Ved å følge **landskapsøkologiske prinsipper** og bevare større, sammenhengende arealer, vil arealplanlegging sikre økologisk funksjon, naturgoder og naturmangfoldet (Framstad, Bryn, Dramstad, & Sverdrup-Thygeson, 2018). Se også kapittel 1.4 i vedlegget til strategien.

Overforbruk av naturressurser, der vi fisker, jakter eller plukker mer enn bestanden klarer å produsere, er ikke bærekraftig og fører til at arter blir borte og at økosystemer endres. Vårt stadig økende forbruk av naturressurser er ikke bærekraftig, og forbruket har på verdensbasis mer enn tredoblet de siste 50 årene (IRP, 2024). I Lørenskog vil det være viktig å fortsatt verne om matjorda som vedtatt i arealstrategien, og ta ut naturressurser med færrest mulig irreversible inngrep i økosystemene og i det landskapsmessige, geologiske og biologiske mangfoldet.

Vi sprer stadig flere **fremmede arter**. De bidrar til å svekke naturmangfoldet ved å utkonkurrere stedegne arter, spre sykdommer og endre økosystemene rundt seg. Den viktigste, billigste og beste måten å håndtere disse uønskede artene på, er å hindre at de etablerer seg i utgangspunktet. Ofte spres de fremmede artene med ulovlig utsetting, dumping av hageavfall eller ved at de rømmer fra hager eller oppdrettsanlegg. I tillegg til ansvarliggjøring, er det viktig med kunnskap og gode rutiner. Bekjempelse er et viktig verktøy for å redusere og kanskje utrydde allerede etablerte uønskede arter. I Lørenskog har vi en [handlingsplan for bekjempelse av](#)

[fremmede arter](#). Målet med planen er å bekjempe og forebygge spredning av etablerte fremmede arter, i tillegg til å hindre at nye arter etablerer seg.

Økosystemene i verden degraderes også av **forurensning** fra våre aktiviteter, blant annet fra industri, næringsavrenning, avfall og transport. Kommunen jobber med å redusere forurensning på mange fronter, og lysforurensning, luftforurensning, vannforurensning, avfallshåndtering og forurensede masser er blant annet ivaretatt i kommuneplanen, andre planer og strategier.

På toppen av det hele blir jorda varmere. **Klimaendringene** har direkte negative konsekvenser for oss og naturen, og kan i mange tilfeller bidra til å forsterke de andre truslene mot naturmangfoldet. Lørenskog jobber både med utslippsreduksjoner og med tilpasning til konsekvensene av klimaendringene. Vi har blant annet prosjekter for overvannshåndtering, et klimabudsjett og en klima- og energiplan. Klimamålene våre er å halvere utslippene innen 2030, at kommuneorganisasjonen skal være klimanøytral innen 2030 og hele kommunen skal være klimanøytral innen 2050.

En viktig del av klimatilpasning er **naturbaserte løsninger**. Det er løsninger på samfunnsutfordringer som etterlikner eller bruker naturens prosesser og økosystemer, for eksempel åpning av lukkede bekker for å håndtere overvann. I tillegg til klimatilpasning er naturbaserte løsninger vinn-vinn for naturmangfold, rekreasjon og friluftsliv (Meld. St. 26, 2022–2023). Bevaring og restaurering av natur gir dermed mange fordeler for naturmangfold og naturgoder, og vil være økonomisk lønnsomt (IPBES, 2018). Les mer om naturbaserte løsninger i kapittel 1.5 i vedlegget.

2.3 Mål og fremgangsmåter

Målet med strategien er å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog og ta vare på naturverdier. Det kan vi få til gjennom kunnskapsbasert forvaltning, god arealbruk og ved å innarbeide hensynet til natur i alt kommunen gjør. Målet er forankret i kommuneplanen, se kapittel 3.3 om lokale føringer.

Alle beslutninger i samfunnet skal bygge på kunnskap. Mangel på kunnskap er en viktig trussel mot naturmangfold, og naturens rettsvern er helt avhengig av at vi har oppdatert kunnskap om naturen og om konsekvensene av inngrep. For å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog må vi vite hva vi har, hvor det er og hva det er verdt. Deretter må vi gjøre gode og riktige valg for arealbruk. Både gevinster og kostnader ved å bruke og bygge ned natur må synliggjøres. Allerede disponerte arealer må utnyttes på en god måte, natur må restaureres, og naturinngrep må unngås. Dette innebærer at vi i mye større grad enn tidligere må anerkjenne og verdsette alle former for naturverdier, både det som er truet og hverdagsnaturen.

Strategien for naturmangfold og forbedring av kunnskapsgrunnlaget om natur, viderefører og forsterker arbeidet kommunen allerede gjør for å ivareta naturmangfold.

Strategien vil også bidra til å sikre at hensynet til naturmangfold ivaretas både i saksbehandling og ved neste revisjon av kommuneplanen.

Hvordan vi skal jobbe mot målet om å stanse tapet av naturmangfold og ta vare på naturverdiene våre er oppsummert i tre fremgangsmåter.

1. Vi må kontinuerlig forbedre og oppdatere kunnskapen om naturmangfoldet i Lørenskog.
2. For å anvende kunnskapen må vi å øke kompetansen og interessen for naturmangfold hos innbyggere, administrasjon og politikerne i kommunen.
3. Kunnskap om naturmangfold og kompetansen til å bruke den er avgjørende for en naturvennlig forvaltning gjennom bærekraftig bruk, vern og restaurering.

De tre fremgangsmåtene er avhengige av hverandre og legger grunnlaget for valg av virkemidler og tiltak.

2.3.1 Bedre kunnskap

Et godt kunnskapsgrunnlag om naturen er avgjørende for å ta gode avgjørelser, og bør utvides og oppdateres jevnlig. Kommunen er lovpålagt å ha et vitenskapelig og erfaringsbasert kunnskapsgrunnlag som er relevant for våre oppgaver og funksjoner. Kunnskapsgrunnlaget må legges til grunn i alle beslutninger som påvirker naturmangfoldet (Miljøinformasjonsloven, 2003; Naturmangfoldloven, 2009).

Vi har flere kunnskapshull om naturen i Lørenskog, og mange kartlegginger er utdaterte. For å kunne ivareta arter og naturtyper i Lørenskog, må vi ha oversikt over hvilke arter og hva slags natur vi har, og hvilke tiltak vi kan og bør bruke. Arealdelen understreker at kartlegginger av naturmangfoldet, blant annet av ravinelandskapet, vil kunne forsterke hensynet til naturmangfold i saksbehandling og ved rullering av kommuneplanen.

Konsekvensutredninger er viktige kunnskapsgrunnlag for politiske beslutninger da de skal klargjøre mulige konsekvenser av inngrep på miljø og samfunn. Tap av naturmangfold er som oftest en ikke-prissatt konsekvens av inngrep. Det vil si konsekvenser som ikke nødvendigvis kan måles i kroner eller i tonn med klimagasser, men som fortsatt er svært viktige å ha med i beslutningsprosessen (Miljødirektoratet, 2019). Les mer om konsekvensutredninger og verdsetting av natur i kapittel 1.2 i vedlegget til strategien.

I tillegg til kunnskapsmangel er **endringsblindhet** en stor utfordring for bærekraftig naturforvaltning. Det er ikke lett å ta vare på noe du ikke vet om, og når vi ikke ser eller er klar over de gradvise endringene i naturen, er det vanskelig å gjøre tiltak for å redusere negative påvirkninger. Fremover må vi derfor jobbe systematisk med å både styrke kunnskapsgrunnlaget og overvåke tilstanden til naturen i kommunen. Overvåking er også avgjørende for å evaluere effekten av eventuelle tiltak og restaureringsprosjekter. Sammen med blant annet arealregnskap er miljøovervåking en viktig del av et naturregnskap, se kapittel 3.2 i vedlegget til strategien.

Ved å stadig forbedre kunnskapsgrunnlaget og bruke verktøy som naturregnskap, vil vi få et bedre bilde av dagens tilstand og hvordan tilstanden endrer seg over tid. Da vil det også være mulig å danne seg et bilde av mulige konsekvenser av foreslåtte endringer, og ta avgjørelser som ivaretar naturmangfoldet i dag og for fremtiden.

2.3.2 Økt kompetanse

For at kunnskapen skal være nyttig, må den brukes. Kunnskapsgrunnlaget om naturmangfold må derfor være i et format som er forståelig og tilgjengelig. Kommunen er pliktig til å gjøre kunnskapen om miljøet offentlig tilgjengelig og sikre at alle har mulighet til å delta i offentlige beslutningsprosesser som påvirker miljøet (Miljøinformasjonsloven, 2003). Ved å tilgjengeliggjøre kunnskapsgrunnlaget og samtidig øke kompetansen til å finne, forstå og bruke kunnskapen om naturmangfold, vil flere forstå og akseptere at naturhensyn må vektas likt med, eller noen ganger tyngre enn andre hensyn.

For at vi skal klare å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold, er det viktig at Lørenskog kommune er pådriver for å øke kompetansen om og interessen for naturmangfold hos ansatte, politikere og innbyggere. Da er god formidling og kommunikasjon om naturmangfold avgjørende. Samtidig er det viktig å styrke samhandling internt i organisasjonen og sikre medvirkning fra blant annet innbyggere, interesseorganisasjoner, nabokommuner og andre utenfor organisasjonen.

Gjennom formidling, kommunikasjon, samhandling og medvirkning vil kunnskapsgrunnlaget og tiltak for å ivareta naturmangfoldet forankres og få større aksept. Kommunen bør derfor også legge til rette for å bruke naturen mer i egne tjenester og virksomheter. Bruk og vern går hånd i hånd, og ved å legge til rette for førstehånds kjennskap og jobbe med holdninger kan vi lettere nå målet om å stanse tapet av naturmangfold. Les mer om kommunens roller og virkemidler i kapittel 4.

2.3.3 Naturvennlig forvaltning

For å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog, må all kommunal forvaltning – spesielt arealforvaltningen – ta hensyn til natur. Natur er store, sammenhengende områder som Østmarka, men det er også naturen vi har rett utenfor døra. Nærnaturen er veldig viktig for mange, nettopp fordi den er kortreist og tilgjengelig. Den er også veldig viktig for mange arter, blant annet som leveområder og som bindeledd mellom større naturområder. Særlig i områder der det bygges mye, er nærnaturen sårbar. Det er derfor viktig å finne og bruke de virkemidlene vi har for å unngå naturinngrep og forurensning, bli arealnøytrale og forvalte arealene våre etter landskapsøkologiske prinsipper.

Som arealforvalter har kommunen ansvar for å ivareta natur gjennom god arealbruk og forvaltning. Det er mulig ved å ha et godt og oppdatert kunnskapsgrunnlag og kompetansen til å bruke det. Naturvennlig forvaltning spenner vidt, fra vern og restaurering til skadebegrensning, og å sikre bærekraftig bruk og fordeling av naturressurser i dag og for fremtiden (CDB, 2022).

At naturen brukes bærekraftig betyr at det gjøres på en slik måte at naturmangfoldet og kvaliteten ivaretas i dag og for fremtiden. Bærekraft har tre dimensjoner: sosiale forhold, økonomi og miljø. Under miljø ligger klima og naturmangfold. Siden naturen er grunnlaget for alt liv, er den også forutsetningen for både samfunnet og økonomien.

Foringet natur og klimaendringer koster samfunnet stadig mer. For eksempel har erstatningene for vær- og naturskader på bygninger og innbo i Norge oversteget 30 milliarder kroner det siste tiåret. I tillegg kommer kostnader for å reparere skader på jordbruk og infrastruktur (Finans Norge, 2023). Naturrisikoutvalget slo i 2024 fast at tap av natur truer samfunnet og velferden i Norge, og at primærnæringene er særlig utsatt for naturrisiko (Klima- og miljødepartementet, 2024). Primærnæringer er virksomheter som er avhengige av og lever av naturen samtidig som de påvirker den, som for eksempel landbruk og fiskeri.

Naturvennlig forvaltning er lønnsomt. I tillegg til å bevare eksisterende natur må vi også restaurere flere naturområder, og sikre landskapsøkologiske sammenhenger – såkalt **grønn infrastruktur** (Framstad, Bryn, Dramstad, & Sverdrup-Thygeson, 2018). Tiltak for å restaurere natur kan ses på som investeringer i forbedrede økosystemer. Det er positivt for alle, men særlig for primærnæringer som livnærer seg på en velfungerende natur (EU, 2022). Beregninger fra FNs naturpanel viser at hver krone som brukes på å restaurere natur, gir ti kroner tilbake (IPBES, 2018). EU operer med en avkastning fra åtte til hele 38 ganger for hver euro investert i restaurering (Aubert, McDonald, & Scholl, 2022).

3. Internasjonale, regionale og lokale føringer

Det er mange internasjonale, regionale og lokale føringer for hvordan kommunen skal jobbe med og ta hensyn til naturmangfold, og det er forventninger om at vi skal redusere nedbygging av natur. Oversikten her er ikke fullstendig og det vil komme flere føringer over de neste årene.

Kapittel 2 i vedlegget til strategien utdyper noen av de viktigste avtalene, lovene og forskriftene som ligger til grunn for strategien.

3.1 Internasjonale føringer

Ifølge FN er klimaendringene og tap av naturmangfold to av de største utfordringene verden står overfor, og de må ses i sammenheng (IPBES & IPCC, 2021). I 2015 ble Parisavtalen vedtatt. Det er en internasjonal avtale som forplikter alle land til å

begrense klimaendringene. I 2022 ble en annen internasjonal avtale kalt naturavtalen vedtatt. Naturavtalen forplikter alle land til å omstille seg og forvalte arealene sine på en måte som sikrer naturen. Den skal bidra til å stanse og reversere tapet av natur, og har flere kort- og langsiktige mål mot 2030 og 2050 (CDB, 2022).

Mange av endringene som må til for å nå målene i naturavtalen er omfattende og må skje på flere nivåer, også kommunalt. Naturavtalen legger opp til at hvert land skal lage en nasjonal handlingsplan for natur, og i Norge kommer den i form av en stortingsmelding i 2024. Den nasjonale handlingsplanen vil legge grunnlaget for hvordan den enkelte kommune skal forvalte naturverdiene sine og bidra til at vi når målene i naturavtalen.

Norge har også vedtatt FNs bærekraftsmål. Bærekraftsmålene skal sikre en utvikling som bekjemper ulikhet og samtidig tar vare på naturen. Lørenskog har lagt bærekraftsmålene til grunn for flere av prioriteringene og satsingsområdene i kommuneplanen, og strategien for naturmangfold bidrar til å følge opp disse.

Kapittel 2.1 i vedlegget til strategien gir en kort oppsummering av alle målene i naturavtalen, og utdypet noen av de viktigste internasjonale føringene for strategien.

3.2 Nasjonale føringer

Kommunal planlegging skal ivareta kommunale, regionale og nasjonale mål, og følge statlige retningslinjer. Bevaring og restaurering av natur er i alles interesse for å dekke grunnleggende behov som rent vann, ren luft og stabil mattilgang.

Regjeringen legger stor vekt på at truet natur skal ivaretas og at økosystemer skal ha en god tilstand. Økosystemer er komplekse, og det er utfordrende å si hvordan de påvirkes av våre aktiviteter. Det er derfor viktig å ha kunnskap om økosystemenes tilstand og utvikling, vurdere naturrisiko og følge samlet belastning og føre-var-prinsippene når vi tar beslutninger. Kommunene har et særlig ansvar for å ta vare på naturmangfoldet (Meld. St. 14, 2015–2016). Norge har 24 nasjonale mål for klima og miljø, hvor tre av dem er for naturmangfold (Miljøstatus, 2023):

- Økosystemer skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester.
- Ingen arter og naturtyper skal utrykkes, og utviklingen for truede og nær truede arter og naturtyper skal bedres.
- Et representativt utvalg av norsk natur skal bevares for fremtidige generasjoner.

3.2.1 Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

For å fremme en bærekraftig utvikling av Norge, legger regjeringen frem nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging hvert fjerde år. Det er forventet at kommunal planlegging skal identifisere og ta hensyn til blant annet naturmangfold, grønnsstruktur, kulturverdier, samfunnsutvikling og landskap.

I 2023–2027 forventer regjeringen at kommunene gjennom helhetlig og langsiktig planlegging reduserer nedbygging av natur, planvasker, oppdaterer kunnskapsgrunnlaget og forbedrer tilstanden i og langs vassdrag. Det er også viktig at den samlede belastningen av tiltak tas hensyn til. Regjeringen forventer også at primærnæringene omstilles for å bli enda mer naturvennlige og i større grad ivareta naturmangfoldet enn i dag (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023).

Fremover må mest sannsynlig kommunene synliggjøre konsekvenser og kostnader ved å ødelegge natur, for eksempel gjennom et naturregnskap. Et slikt regnskap vil også gi oversikt over arealreservene i kommunen. Det vil si arealer som er satt av til fremtidig utbygging, men som ikke er bygd ut enda (Simensen, et al., 2023). Ved å vurdere disse arealreservene jevnlig på bakgrunn av ny kunnskap og nye behov, kan de omreguleres til andre formål som tar bedre vare på naturen, en såkalt planvask.

Planvask er noe regjeringen forventer at kommunene prioriterer fremover. Gamle reguleringsplaner trekkes frem som en stor barriere for omstillingen til et mer klima- og naturvennlig samfunn. Oppdaterte planer er også viktig for å ivareta samfunnssikkerheten ved de kommende klimaendringene (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023).

Regjeringen forventer at kommunen tillegger natur- og jordvern mer vekt i avgjørelser, og at dispensjoner for å bygge ned natur og matjord unngås. Det er også forventet at allerede nedbygde arealer fortettes og gjenbrukes, fremfor at nye arealer bygges ned. Planlegging, forvaltning og drift må være langsiktig og helhetlig på tvers av sektorer slik at naturen ivaretas i alle prosjekter og planer (Kommunal- og distriktsdepartementet, 2023).

3.2.2 Lover og bestemmelser

Kommunene forvalter over 80 prosent av arealene i landet, og er lovpålagt å ta hensyn til natur- og miljøverdier i sin forvaltning. De tre viktigste lovene vi har for å ta vare på naturmangfoldet er naturmangfoldloven, forurensningsloven og plan- og bygningsloven. Lovene omfatter all natur og alle sektorer som forvalter eller fatter beslutninger som påvirker natur, for eksempel gjennom vedtak av bruk eller inngrep. For Lørenskog, der store deler av kommunen ligger innenfor markagrensa, er også markaloven og markaforskriften viktig. Natur- og friluftshensyn er styrende for praktiseringen av markaloven, og gis forrang over annen bærekraftig bruk som landbruk og næring (Klima- og miljøverndepartementet, 2008).

Det er lovfestet at vannforekomster i Norge skal ha god eller svært god kjemisk og økologisk tilstand. Det gjelder for overflatevann, grunnvann og for kunstige og sterkt modifiserte vannforekomster (Vannforskriften, 2006). I vassdrag med god tilstand er vannet rent, vannføringen er tilstrekkelig og vannet kan bevege seg fritt. Kvaliteten på vannet er viktig for naturmangfoldet, og for de som bruker vassdragene til bading, fiske og friluftsliv. Det er også lovfestet at det må være kantvegetasjon langs vassdrag (Vannressursloven, 2000), da den er viktig for naturmangfoldet og for klimatilpasning. Kantvegetasjon holder på massene slik at de ikke skylles vekk ved regn og flom, bidrar til å filtrere vannet og er viktige leveområder for mange arter.

Selv om naturmangfold har en egen lov, reguleres de fleste tiltak som kan påvirke naturmangfoldet etter andre lover med egne retningslinjer. Å ivareta naturmangfoldet blir dermed et tilleggshensyn sammen med formålene til den aktuelle loven tiltaket faller under. Andre relevante lover for å ivareta naturmangfoldet er grunnloven, forurensningsloven, jordloven, skogbruksloven, vannressursloven, viltloven og miljøinformasjonsloven. I tillegg er det flere viktige forskrifter, blant annet forskrift om bærekraftig skogbruk.

Kapittel 2.2 i vedlegget til strategien utdyper de nasjonale føringene og relevante lover og bestemmelser for naturmangfold.

3.3 Lokale føringer

Naturinngrep skjer i kommuner, og de fleste av inngrepene vedtas av det lokale selvstyret. Kommuner og lokalsamfunn er derfor helt avgjørende for å stanse tapet av naturmangfold. Når naturmangfoldet trues, trues velferden, verdiskaping, naturopplevelser og friluftslivet.

Lørenskog kommune preges av nærheten til Oslo og er i sterk vekst. Med økt befolkning øker også transportbehovet og arealbruken. Naturen i kommunen er en stor del av stedsidentiteten for mange. Nærnaturen og naturopplevelser i hverdagen er også viktig for innbyggerne i kommunen. Vi har allerede gjort flere grep for å ta vare på naturen i kommunale planer. Strategien for naturmangfold og naturavtalen gir et godt rammeverk for videre arbeid. Kommunens roller og virkemidler utdypes i kapittel 4.

3.3.1 Kommuneplanen og arealstrategi

Kommunens visjon er *Lørenskog – grønn, trygg og mangfoldig*, og gir retning for kommunens utvikling. At Lørenskog skal være en grønn kommune, betyr at utviklingen skal være bærekraftig, miljø- og klimavennlig. Utviklingen av Lørenskog skal med andre ord ivareta dagens behov uten å ødelegge for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov. Kommunen skal også være mangfoldig, noe som innebærer at vi skal ha et rikt naturmangfold til glede for både dagens og morgendagens innbyggere.

Samfunnsdelen av kommuneplanen som ble vedtatt i 2020, slår fast at Lørenskog skal ha en målrettet innsats for ren luft, ren jord, rent vann, for å ivareta matjord og bevare naturmangfoldet. Vedtatt arealstrategi og arealdel legger til rette for å ivareta naturmangfoldet i plan- og byggesaker, og vi jobber systematisk med å redusere forurensning blant annet i drift og vedlikehold av infrastruktur, grønn mobilitet og forsvarlig avfallshåndtering.

Arealstrategien til Lørenskog bidrar til å sikre matjord, kulturlandskap og naturverdier i kommunen. Strategien beskriver hvordan vi skal ivareta og styrke sammenhengende grøntområder, sikre markagrensa og ha en avgrenset byggesone. Et av hovedtemaene i arealdelen vedtatt i 2023, er naturmangfold og blågrønne strukturer. Marka,

landbruksområdene og blågrønne verdier i kommunen skal ivaretas og sikres, og strategien for naturmangfold skal inngå i kommunens planarbeid.

Lørenskog kan grovt sett deles inn i tre ulike typer områder: skog, bebyggelse og kulturlandskap. I arealdelen står det at Lørenskog kommune skal ta vare på natur innenfor alle de tre områdene, og at byggesonen ikke skal utvides. Arealpolitikken skal bevare et rikt og variert landskap og sikre naturverdier. For å klare det, skal kommunen unngå utbygging i LNFR-områder, de store skogsarealene skal ivaretas og mindre skogholt i byggesonen skal bevares, også ved utbygging.

I arealdelen står det også at de store sammenhengende grøntdragene i kommunen skal ivaretas og styrkes, særlig langs elvene og mellom boligområdene og marka. For å skape gode boområder, og gi mulighet for rekreasjon i nærmiljøet, er det viktig med grønne lunger, tilgjengelige vassdrag og sammenhengende natur- og kulturlandskap. Åpne bekker og elver og andre blågrønne løsninger skal sikres. De er viktig for naturmangfold, men også for trivsel, rekreasjon og overvannshåndtering. Dersom det er mulig, ønsker kommunen å gjenåpne lukkede vassdrag.

3.3.2 Arealregnskap

Kommunen har laget et første arealregnskap for Lørenskog. Det er vedtatt at arealregnskapet skal bidra til å kartlegge og sikre eksisterende naturverdier, i tillegg til å avklare hvilke stedegne naturtyper som bør tilbakeføres eller restaureres. Arealregnskapet skal brukes som kunnskapsgrunnlag i arealforvaltningen i kommunen, og vil utvikles videre de neste årene. Formålet er å styre mot arealnøytralitet. Arealregnskapet er også en viktig del av et fremtidig naturregnskap for kommunen.

Norge lager et nasjonalt naturregnskap etter rammer fra FN og EU. Regnskapet skal være ferdig i 2026 og vil gi oversikt over naturgoder og den økologiske tilstanden i landet (Miljødirektoratet, 2023b). For å verdsette naturen, må vi ha oversikt over og inkludere naturgoder i offentlige økonomiske regnskap og budsjetter. Naturregnskap gir dermed et godt grunnlag for beslutninger og bærekraftig utvikling. Se også kapittel 3.2.1 i vedlegget til strategien.

Den største utfordringen for å få på plass et naturregnskap er kunnskapsmangel. Hva slags natur finnes hvor og hvordan endrer tilstanden seg? Lørenskog må derfor begynne arbeidet med å kartlegge naturen i kommunen og få på plass miljøovervåking, slik at vi er klare til å innarbeide de nye metodene og standardene når det nasjonale naturregnskapet er ferdig.

Kapittel 2.3 i vedlegget til strategien utdyper de lokale føringene som er relevante for naturmangfold.

4. Kommunens roller og virkemidler

Det kreves gjennomgripende samfunnsendringer for å stanse tapet av naturmangfold, og natur må vektlegges og verdsettes i større grad. Gjennom kompetanseheving, oppdaterte rutiner og arbeidsprosesser kan vi nå målet om å stanse tapet av naturmangfold i Lørenskog. Kommunen har ansvar for å ivareta nasjonale, regionale og lokale miljøinteresser, og har mange ulike roller og virkemidler for å bevare naturmangfoldet.

FNs naturpanel slår fast at alle hovedtruslene mot naturmangfold er menneskeskapte, og at arealendringer er den største (IPBES, 2019). Som **arealforvalter** styrer kommunen arealbruken, og har et stort ansvar for å sikre at naturmangfoldet blir ivaretatt. Kommunen har også en viktig rolle som **pådriver** og **tilrettelegger** for løsninger som ivaretar naturmangfoldet. Dette gjelder spesielt der kommunen er **grunneier**, men også der vi ikke har myndighet til å kreve endringer. Der kan vi påvirke gjennom formidling, kommunikasjon og tilrettelegging for deltakelse.

I tillegg til ulike roller, har kommunen flere virkemidler som kan brukes for å ivareta naturmangfoldet. Naturarealer er grunnlaget for verdiskaping, og de er en begrenset ressurs. Når det oppstår målkonflikter, bør kommunen fremheve samspillet mellom bruk og vern i stedet for å sette ulike hensyn opp mot hverandre. For eksempel kan naturvennlig planlegging og tiltak som ivaretar natur også gi gode effekter innen andre samfunnsområder som helse og friluftsliv. I Norge, og i Lørenskog, står friluftslivet og bruk av nærnatur veldig sterkt (Dalen & Oppøyen, 2023). Det er viktig å huske på at bruk og vern går hånd i hånd. For å kunne ta vare på naturen vår, må vi ha et forhold til den og sette pris på den.

Naturen taper ofte for utbygging og næring i kommunal arealplanlegging, og forsvinner bit-for-bit (Miljødirektoratet, 2023a). Lørenskog har gjort flere viktige grep for å ivareta naturmangfoldet, men vi har forbedringspotensial. Hensynet til naturmangfold mangler i flere av kommunens planer, og naturverdier er sjeldent verdsatt på lik linje med andre samfunnsinteresser.

4.1 Juridiske virkemidler

I tillegg til de lovpålagte oppgavene og pliktene kommunen har innen natur- og miljøforvaltning (se kapittel 3.2.2), er det flere juridiske virkemidler vi kan bruke for å styre arealbruken mot å bli mer naturvennlig (Simensen, et al., 2022). Mange av bestemmelsene som skal sikre naturen er formulert med *kan* eller *bør* og ikke *skal*.

Dermed kan andre hensyn tillegges større vekt, og det kreves politisk vilje for å beskytte naturmangfoldet mot fremtidige inngrep.

Når vi setter vilkår og føringer som ikke følges, er det viktig at kommunen sørger for ulovlighetsoppfølging. Dersom tendensen er at det er enklere å få tilgivelse enn tillatelse, blir resultatet at naturen taper igjen og igjen. Alvorlige saker vil kunne karakteriseres som miljøkriminalitet. Slike saker må anmeldes for videre oppfølging av politimyndighetene. Dersom det er snakk om tiltak etter plan- og bygningsloven, må sakene følges opp etter plan- og bygningsloven kapittel 32. Forurensningsloven har også bestemmelser om straff.

4.1.1 Virkemidler i plan- og bygningsloven

Det viktigste juridiske virkemiddelet kommunen har, er plan og bygningsloven. Plan- og bygningsloven styrer bruken av arealer som ikke er vernet etter naturmangfoldloven (Simensen, et al., 2022). Kommuneplanens arealdel, og tilhørende kommunedelplaner, er juridisk bindende og kan kun fravikes ved reguleringsplan eller dispensasjon.

I tillegg til å vedta at arealer skal bygges ned, kan kommunen etter plan- og bygningsloven vedta at arealer skal omreguleres eller vernes. Det er alltid den nyeste reguleringsplanen som er gjeldende. Vedtatte arealplaner som i ettertid viser seg å ha negative konsekvenser for natur, eller dersom kommunen har fått oppdatert kunnskap eller et annet behov for bruken av arealene, kan endres med hjemmel i plan- og bygningsloven (Simensen, et al., 2022).

Arealer som er regulert til utbyggingsformål, men der kommunen ikke har gitt byggetillatelse enda, kan som hovedregel omreguleres uten noen form for økonomisk kompensasjon. I de tilfellene der kommunen har gitt tillatelse til bygging, men tiltaket ikke settes i gang, gjelder tillatelsen kun i tre år. Hvis tiltaket innstilles, faller tillatelsen bort etter to år. Private reguleringsplaner som er eldre enn ti år må vurderes før kommunen gir tillatelse til nye tiltak. Dette gjelder kun private reguleringsplaner som er vedtatt etter plan- og bygningsloven fra 2008. Nyere planer kan også endres. Dersom kommunen vil oppdatere planer og noen søker om byggetillatelse, kan kommunen sette byggestopp i inntil fire år, og i løpet av den tiden oppdatere eller omregulere (Distriktsenteret, 2023).

4.1.2 Virkemidler i naturmangfoldloven

Naturmangfoldloven ble vedtatt i 2009 som et av flere grep for å legge til rette for mer bærekraftig arealforvaltning i Norge. Siden da har loven i liten grad blitt brukt og fulgt opp i kommunal naturforvaltning (Multiconsult, 2014). Naturmangfoldloven har heller ingen sterke koblinger til plan- og bygningsloven (Stokstad, Hanssen, Holth, Junker, & Winge, 2020).

Ettersom de fleste tiltak reguleres etter andre lover enn naturmangfoldloven, blir ivaretagelse av naturmangfold ofte et tilleggshensyn, og da kan det oppstå kryssende eller motstående hensyn og verdier. Naturmangfoldet skal fortsatt ivaretas, men på en annen måte eller med en annen tidsramme for å ta høyde for andre interesser og

hensyn. I Lørenskog fattes flere tiltak etter naturmangfoldloven, ofte sammen med blant annet jordloven, skogbruksloven eller markaloven. Fremover vil det være behov for å øke bruken av naturmangfoldloven i plan- og byggesaker i kommunen.

Noen av virkemidlene i naturmangfoldloven som kan brukes mer i hele Norge, er prioriterte arter, utvalgte naturtyper og områdevern. I tillegg stiller loven krav til kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet og prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning, i dag kjent som økosystembasert forvaltning. Loven stiller dermed krav om at konsekvensene av enkelttiltak ikke kan vurderes isolert, men at de skal vurderes ut fra den samlede belastningen av tidligere og fremtidige tiltak. Ved utilstrekkelig kunnskap skal tiltak som kan skade naturmangfoldet unngås.

4.1.3 Virkemidler i forurensningsloven

Forurensningsloven og tilhørende forskrifter er sentrale juridiske verktøy for å sikre at kommunen tilrettelegger for naturmangfold. For enkelte typer aktiviteter gir blant annet forurensningsloven kommunen myndighet til å regulere utslipp og sette miljøkrav for å bevare naturverdier.

Kommunen kan også vedta lokale forskrifter som begrenser forurensning, fastsetter utslippsgrenser og pålegger tiltak for å redusere påvirkningen på økosystemene. Ved håndheving av forurensningsloven kan kommunen benytte inspeksjoner og sanksjoner for å sikre etterlevelse av miljøkravene. Dette juridiske rammeverket gir kommunen verktøy for å håndtere og begrense forurensning, og dermed bidra til å bevare naturmangfoldet.

I kapittel 2.2.2 i vedlegget til strategien er flere detaljer om lover og forskrifter med betydning for naturmangfold som kommunen forvalter.

4.2 Økonomiske virkemidler

For at vi skal nå målet om å stanse tapet av naturmangfold må all bruk av naturressurser ha en pris som reflekterer de samfunnsøkonomiske kostnadene ved degradering og tap av natur. Kommunen må derfor jobbe med å synliggjøre innsparinger ved å ta vare på naturen, og kostnadene ved å ødelegge den. For naturverdier uten markedsverdi, er betalingsvillighet en form for verdsetting. Ved å spørre folk hva de er villige til å betale for å ivareta eller bruke natur, kan for eksempel en dag i Østmarka verdsettes til rundt 100 kroner per person (Magnussen, Gundersen, Barton, & Navrud, 2021).

Samtidig som at det må bli mindre attraktivt å bygge ned natur, må det bli lønnsomt å ta hensyn til naturen. De fleste økonomiske virkemidlene for å bevare og restaurere natur er statlige tilskudd, men det er også flere tiltak kommunen kan gjøre for å belønne de som tar hensyn til naturen, og straffe de som ikke gjør det (Simensen, 2022).

Et virkemiddel kommunen har i plan- og byggesaker er saksbehandlingsgebyret. For eksempel kan vi gi fradrag på gebyret dersom et prosjekt gjør tiltak for å ivareta naturmangfoldet, oppnår arealnøytralitet eller restaurerer natur. Andre kommuner gir allerede en rabatt på gebyret til klimatiltak i byggesaker, for eksempel Asker kommune. Akkurat som i klimaarbeidet, er det viktig å ta forhåndsregler for å unngå grønnvasking av prosjekter. Vi kan bruke vår pådriver- og tilretteleggerrolle og påvirke markedet ved å stille høye krav til å ta hensyn til naturen i våre egne prosjekter. Kommunen kan dermed bidra til utvikling av nye naturvennlige løsninger og være et forbilde for andre.

I tillegg til å belønne de som tar vare på naturen, bør kommunen etter anbefaling fra blant annet grønn skattekommisjon se på muligheten for å ha en naturavgift som reflekterer de samfunnsøkonomiske kostnadene ved å ødelegge natur (NOU 2015:15, 2015). En naturavgift er et virkemiddel for å synliggjøre kostnadene samfunnet tar for at enkelte tjener på å bruke naturressurser og naturgoder. En naturavgift vil også gi et økonomisk insentiv til å begrense tap av natur og kan styre investeringene mot å heller bruke allerede utbygde arealer. Etter naturmangfoldloven § 11 er det tiltakshaver som skal ta kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet.

Grønn skattekommisjon anbefaler også å avskaffe økonomisk støtte som har negativ effekt på naturmangfold (NOU 2015:15, 2015). Det sammenfaller med mål 18 i naturavtalen som sier at innen 2025 skal insentiver som skader naturen identifiseres, og innen 2030 skal de være fjernet. Mange støtteordninger med negative konsekvenser for naturmangfold er allerede fjernet i Norge. I 2020 ble de gjenværende støtteordningene kartlagt, og de med størst negativ effekt på naturmangfold er innen landbruk, samferdsel og energi (Magnussen, et al., 2020). Kommunen må støtte oppunder arbeidet med å fortsette avviklingen av subsidier som skader naturmangfoldet.

4.3 Virkemidler i egen organisasjon

For å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold må vi jobbe med å ivareta natur på nye måter, og på tvers av alle sektorene i kommunen. Strategien for naturmangfold vil være et viktig verktøy og må gjøres kjent i hele organisasjonen. Det vil være arbeidskrevende å følge opp strategien med tilhørende handlingsplaner. Det er derfor viktig å sette av nok ressurser til å håndtere oppfølgingen av strategien og handlingsplanene, og ha et godt fagmiljø som ivaretar hensynet til naturmangfold i saksbehandling.

Som grunneier forvalter kommunen store arealer med grøntområder langs vei, uteområder rundt bygg, i parker og i friområder. For å utnytte arealene våre bedre, og ivareta naturmangfoldet, er det viktig med omforent skjøtsel og god kommunikasjon mellom de ulike sektorene i kommunen. I egne prosjekter bør vi også benytte allerede nedbygde arealer, og unngå nedbygging av natur.

4.4 Nettverk og samarbeid

For at arbeidet med å bevare naturen i kommunen skal lykkes, må politikere, administrasjon og innbyggere involveres. Transparente prosesser, sammen med tilgjengelig og oppdatert kunnskap er nødvendig for å få til et kunnskapsløft og involvering. Det er viktig at kommunen deltar i eksisterende nettverk, og at vi ser på behovet for å etablere nye nettverk både internt og eksternt.

I tillegg til å samarbeide mer internt, må kommunen tilrettelegge for samarbeid med nabokommuner, annen offentlig forvaltning, næringsliv, frivillige organisasjoner og foreninger. Inngrep i naturen må sees i sammenheng og på tvers av forvaltningsnivåer og kommunegrenser. For eksempel bør aktiviteter på tvers av kommuner, for eksempel næring, legges til eksisterende nedbygde arealer og ikke i natur.

Begrepsliste

Ansvarsart

Arter der mer enn en fjerdedel av den europeiske bestanden lever i Norge. Dersom en stor andel av arten lever i en kommune, har kommunen et særlig ansvar for å ta vare på arten.

Arealforvalter

Kommunen er lokal planmyndighet og har ansvar for planlegging av bruk og vern av arealer innenfor rammene av nasjonal politikk. En av kommunens roller.

Arealbruk

Bruken av areal til ulike formål.

Arealregnskap

Oversikt over arealbruk og arealendringer over tid, inngår som en del av et *naturregnskap*.

Art

Individer av samme art kan pare seg og få forplantningsdyktig avkom under naturlige forhold.

Bestand

Individer av samme *art* som lever innen et avgrenset område.

Biologisk mangfold

Alt fra *økosystemer* og *arter*, til genetisk variasjon og samspillet mellom disse.

Biotop

Oppholdssted eller leveområde for en bestemt art. Også kjent som *habitat* eller *naturtype*.

Blågrønn struktur

Nettverket av vassdrag og vassdragenes omgivelser i store og små naturområder, kulturlandskap og mer urbane områder.

Bærekraftig

Det er tre dimensjoner som alle må ivaretas for at noe skal være bærekraftig: sosial bærekraft, økonomisk bærekraft og naturens bærekraft. Bærekraftig utvikling imøtekommer dagens behov uten at det reduserer muligheten for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov.

Egenverdi

At noe har verdi i seg selv, uavhengig om det er nyttig for noe annet.

Endringsblindhet

Manglende evne til å se gradvise endringer og normalisering av et stadig nytt sammenlikningsgrunnlag.

Geotop

Et avgrenset område med en bestemt geologisk sammensetning som er kilde til variasjon i naturen.

Grønn infrastruktur

Nettverk av egnede *naturområder* for et *økosystem*, eller nettverk av *økologiske funksjonsområder* for en art. Se kapittel 1.4 i vedlegget om *landskapsøkologi*.

Grønnstruktur

Arealformål i plan- og bygningsloven som omfatter sammenhengende vegetasjonspregede områder. Inkluderer underformålene blågrønn struktur, *naturområde*, turdrag, friområde, park, overvannstiltak og kombinerte grønnstrukturformål.

Habitat

Oppholdssted eller leveområde for en bestemt art. Også kjent som *biotop* eller *naturtype*.

Konsekvensutredning

Klargjør virkningene planer og tiltak kan ha på miljø og samfunn. Viktig kunnskapsgrunnlag for politiske beslutninger.

Landskapsøkologi

Hvordan utformingen av landskapet påvirker de økologiske prosessene og artene som finnes der, og samspillet mellom det geologiske og biologiske mangfoldet i landskapet.

LNFR-områder

Områder satt av til landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift. Et arealmål i plan- og bygningsloven.

Marin grense

Det høyeste havnivået etter siste istid.

Naturavtalen

En internasjonal avtale for å stanse og reversere tapet av naturmangfoldet i verden. Avtalen ble vedtatt av FNs naturtoppmøte 19. desember 2022.

Naturformål

Underformål av arealmålet *LNFR-områder* i plan- og bygningsloven for arealer med natur utenfor bebygde områder.

Naturgoder

Alle goder, tjenester og produkter vi mennesker får fra naturen. Også kjent som *økosystemtjenester*.

Naturinngrep

Inngrep og tiltak i *naturområder* og områder med *naturformål*.

Naturmangfold

All natur og alle økologiske prosesser, inkludert landskap, biologisk og geologisk mangfold.

Naturområde

Underformål av arealmålet grønnstruktur der hensikten er å bevare *naturtyper* i og ved bebygde områder. Arealet skal ha liten grad av inngrep. Begrepet *naturområde* er ikke entydig, og brukes blant annet om habitater, naturtyper, verneområder, inngrepsfrie områder og grønnstruktur i byer.

Naturregnskap

Oversikt over naturgoder og den økologiske tilstanden til arealer i tillegg til *arealregnskap*.

Naturtype

Natur med karakteristiske trekk som gjør at den skiller seg fra annen type natur. Defineres av artene og miljøfaktorene i området, geologien og naturforekomster. Også kjent som *habitat* eller *biotop*, og brukes i *NiN*-kartlegging.

Naturvennlig forvaltning

Forvaltning som tilrettelegger for minst mulig miljøbelastning og minst mulig inngrep i naturen og kulturlandskapet.

NiN (natur i Norge)

NiN er et standardisert system for å beskrive naturtyper og variasjon i naturen i Norge. NiN er grunnlaget for miljøregistrering i skog (MiS).

Nærnatur

All natur i nærheten av der folk bor.

Prioriterte arter

Et virkemiddel i naturmangfoldloven der noen arter (fjorten arter i 2023) får ekstra beskyttelse gjennom strengere regler og egne forskrifter.

Raviner

Nedskjæring i landskapet med bratte sider som er dannet av rennende vann.

Rødliste

Liste over arter eller naturtyper som står i fare for å dø ut eller forsvinne.

Skjøtsel

Tiltak for å opprettholde eller oppnå en ønsket natur- eller kulturtilstand. Inkluderer blant annet fjerning av uønskede fremmede arter eller restaurering av natur.

Stedegen

Arter som finnes naturlig innen et gitt geografisk område.

Store trær

Definer i kommuneplanen som trær med stammeomkrets over 90 cm målt 1 meter over bakken.

Utvalgte naturtyper

Et virkemiddel i naturmangfoldloven der noen naturtyper (åtte naturtyper i 2023) får ekstra beskyttelse.

Økologi

Læren om samspillet mellom arter og deres levesteder.

Økologisk funksjonsområde

Et område som oppfyller en bestemt funksjon en art er helt avhengig av.

Økosystem

Inkluderer alle de levende organismene i et område, miljøet de lever i, og samspillet mellom dem.

Økosystemtjenester

Alle goder, tjenester og produkter vi mennesker får fra naturen. Også kjent som *naturgoder*.

Økosystembasert forvaltning

Tiltak skal vurderes ut fra den samlede belastningen det har på økosystemet.

Vedlegg

Vedlegg til strategi for naturmangfold i Lørenskog kommune. Detaljer og utfyllende informasjon (.pdf)

[Forprosjekt plan for naturmangfold Lørenskog kommune Biofokus 2021 \(.pdf\)](#)

Referanser

- Artsdatabanken. (2023). *Registrerte arter i Lørenskog*. Hentet 05.12.2023 fra Artskart: <https://artskart.artsdatabanken.no/>
- Aubert, G., McDonald, H., & Scholl, L. (2022). *How much will the implementation of the nature restoration law cost and how much funding is available?* Institute for European Environmental Policy. Hentet fra https://ieep.eu/wp-content/uploads/2023/01/4_-Nature-Restoration-Law-and-Funding.pdf
- CDB. (2022). *COP15/4 The Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework*. Convention on biological diversity (CBD). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/kld/aktuelt/2023/norsk-oversettelse-av-kunming-montreal-global-biodiversity-framework.pdf>
- Dalen, H. B., & Oppøyen, M. S. (2023). *Friluftsliv i Norge. Status og historisk utvikling*. Rapporter 2023/31. Statistisk sentralbyrå. Hentet fra https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/idrett-og-friluftsliv/artikler/friluftsliv-i-norge.status-og-historisk-utvikling/_/attachment/inline/9165579c-bbec-4b54-9639-574dd0f63398:1a569db021d2c7cba19d4eb7780871c6bc666ac7/RAPP2023-31.pdf
- Distriktssenteret. (2023). *Hva er planvask? Det rettslige grunnlaget for planvask*. Kommunal- og distriktsdepartementet. Hentet 08.09.2023 fra <https://www.enkelplanlegging.no/faq/hva-er-planvask>
- EU. (2022). *Restoring nature : for the benefit of people, nature and the climate*. European Commission, Directorate-General for Environment. Hentet fra <https://data.europa.eu/doi/10.2779/439286>
- Finans Norge. (2023). *Klimarapport Finans Norge 2023*. Hentet fra <https://www.finansnorge.no/siteassets/statistikk-og-analyse/klimarapport/finansnorge---klimarapport-2023-enkeltsider.pdf>
- Framstad, E., Bryn, A., Dramstad, W., & Sverdrup-Thygeson, A. (2018). *Grønn infrastruktur. Landskapsøkologiske sammenhenger for å ta vare på naturmangfoldet*. NINA Rapport 1410. Norsk institutt for naturforskning. Hentet fra <http://hdl.handle.net/11250/2495195>
- IPBES & IPCC. (2021). *Scientific outcome of the IPBES-IPCC Co-Sponsored Workshop on Biodiversity and Climate Change*. Hentet fra <https://doi.org/10.5281/zenodo.4782538>
- IPBES. (2018). *The IPBES assessment report on land degradation and restoration*. IPBES secretariat. Hentet fra <https://doi.org/10.5281/zenodo.3237392>
- IPBES. (2019). *Global Assessment Report on Biodiversity and Ecosystem Services*. Bonn, Germany: IPBES secretariat. Hentet fra <https://doi.org/10.5281/zenodo.3831673>
- IPBES. (2022). *Assessment Report on Diverse Values and Valuation of Nature*. Hentet fra <https://www.unep.org/resources/report/assessment-report-diverse-values-and-valuation-nature>
- IRP. (2024). *Global Resources Outlook 2024: Bend the Trend – Pathways to a liveable planet as resource use spikes*. International Resource Panel of the United Nations Environment Programme. Hentet fra <http://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/44901>
- Klima- og miljødepartementet. (2024). *I samspill med naturen — Naturrisiko for næringer, sektorer og samfunn i Norge (NOU 2024: 2)*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2024-2/id3024887/>

- Klima- og miljøverndepartementet. (2008). *Odeltingsproposisjon nr 23 (2008-2009) om markaloven*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/eaf39c8d86fc4ec28f54ceae430afcd/no/pdfs/otp200820090023000dddpdfs.pdf>
- Kommunal- og distriktsdepartementet. (2023). *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20232027/id2985764/>
- Magnussen, K., Gundersen, V., Barton, D., & Navrud, S. (2021). *Overordnet samfunnsøkonomisk vurdering av å etablere nasjonalpark i deler av Østmarka*. Menon-publikasjon 80/2021. Hentet fra <https://www.statsforvalteren.no/contentassets/4f347f53886a4ee3a8530af65f5dc/d06/overordnet-samfunnsokonomisk-vurdering-av-a-etablere-nasjonalpark-i-deler-av-ostmarka.pdf>
- Magnussen, K., Handberg, Ø. N., Bakkestuen, V., Rød, M., G., R. M., & Nordén, N. R. (2020). *Kartlegging av støtteordninger med negative konsekvenser for naturmangfold*. Menon-Publikasjon nr. 3/2020. Hentet fra <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2020-3-Kartlegging-av-st%C3%B8tteordninger-med-negative-konsekvenser-for-naturmangfold.pdf>
- Meld. St. 14. (2015–2016). *Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20152016/id2468099/?ch=1>
- Meld. St. 26. (2022–2023). *Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-26-20222023/id2985027/>
- Miljødirektoratet. (2019). *Konsekvensutredning av klima og miljø*. Digital veileder M-1941. Hentet fra <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/konsekvensutredninger/>
- Miljødirektoratet. (2023a). *Tiltaksanalyse for skog- og arealbrukssektoren (LULUCF): Hvordan Norge kan redusere utslipp av klimagasser fra arealbruksendringer innen 2030*. M-2493. Miljødirektoratet, Landbruksdirektoratet, Norges vassdrags- og energidirektorat og Statens vegvesen. Hentet fra <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2023/april-2023/tiltaksanalyse-for-skog-og-arealbrukssektoren/>
- Miljødirektoratet. (2023b). *Naturregnskap*. Hentet 07.11.2023 fra <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/naturregnskap/>
- Miljøinformasjonsloven. (2003). *Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (LOV-2003-05-09-31)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-05-09-31>
- Miljøstatus. (2023). *Norges klima- og miljømål, naturmangfold*. Hentet fra <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/naturmangfold/>
- Multiconsult. (2014). *Gjennomgang av praktisering av Naturmangfoldloven*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/e5c0a87769ef4f119444bb4c722e3024/gjennomgang_av_praktisering_av_naturmangfoldloven_2014.pdf
- Naturmangfoldloven. (2009). *Lov om forvaltning av naturens mangfold (LOV-2009-06-19-100)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>
- NOU 2015:15. (2015). *Sett pris på miljøet. Rapport fra grønn skattekommisjon*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-15/id2465882/>
- NVE. (2019). *Digital veileder for kantvegetasjon*. Hentet 20.02.2024 fra <https://veiledere.nve.no/kantvegetasjon/betydningen-av-kantvegetasjonen-langs-vassdrag/>

- Simensen, T., A'Campo, W., Atakan, A., Heggdal, J. E., Aune-Lundberg, L., Vagnildhaug, A., . . . Lindaas, G. O. (2023). *Planlagt utbyggingsareal i Norge. Identifisering av mulig framtidig utbyggingsareal i kommunale arealplaner etter plan- og bygningsloven*. NINA Rapport 2310. Norsk institutt for natuforskning. Hentet 11.09.2023 fra <https://hdl.handle.net/11250/3085779>
- Simensen, T., Winge, N., Holth, F., Stange, E., Barton, D. N., & Sandkjær Hanssen, G. (2022). *Bærekraftig arealbruk innenfor rammen av lokalt selvstyre*. KS FOU-rapport. Hentet fra <https://www.ks.no/contentassets/d6808fa016bf45d185e397b865f86d3c/Berekraftig-arealbruk.pdf>
- SSB. (2023). *08936: Vernet areal i kommuner 1975–2023*. Hentet 20.11.2023 fra <https://www.ssb.no/statbank/table/08936/>
- Stokstad, S., Hanssen, G. S., Holth, F., Junker, E., & Winge, N. (2020). *Bedre samordning mellom plan- og bygningsloven og sektorlovgivningen*. NIBR-rapport 2020:17. Hentet fra [https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/bedre-samordning-mellom-plan-og-bygningsloven-og-sektorlovgivningen/id2786697/Vannforskriften.+\(2006\).+Forskrift+om+rammer+for+vannforvaltningen+\(FOR-2006-12-15-1446\).+Hentet+fra+https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446](https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/bedre-samordning-mellom-plan-og-bygningsloven-og-sektorlovgivningen/id2786697/Vannforskriften.+(2006).+Forskrift+om+rammer+for+vannforvaltningen+(FOR-2006-12-15-1446).+Hentet+fra+https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-12-15-1446)
- Vannressursloven. (2000). *Lov om vassdrag og grunnvann (LOV-2000-11-24-82)*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-11-24-82>
- Venter, Z. S., Figari, H., Krangle, O., & Gundersen, V. (2023). *Environmental justice in a very green city: Spatial inequality in exposure to urban nature, air pollution and heat in Oslo, Norway*. Science of The Total Environment. Hentet 22.09.2023 fra <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2022.160193>

Lørenskog
kommune

Lørenskog kommune

Hasselveien 6, Postboks 304, 1471 Lørenskog
Telefon: 67 93 40 00
postmottak@lorenskog.kommune.no
www.lorenskog.kommune.no